

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALARDA AMORTIZATSIYA SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING BUXGALTERIYA MEXANIZMLARI

N.A.Bo'stonova

Andijon davlat texnika instituti katta o'qituvchisi
Abdumannonov Biloliddin Arobiddin o'g'li
 Andijon davlat texnika instituti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda amortizatsiya siyosatini takomillashtirish masalalari tadqiq etilgan. Asosiy e'tibor amortizatsiya hisobini raqamli texnologiyalar asosida yuritish, buxgalteriya mexanizmlarini avtomatlashtirish hamda amortizatsiya usullarining moliyaviy natijalarga ta'sirini baholashga qaratilgan. Tadqiqot davomida amaldagi buxgalteriya hisobida amortizatsiya siyosatini shakllantirishdagi muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Raqamli buxgalteriya tizimlari sharoitida amortizatsiya hisobining shaffofligi va aniqligini oshirish yo'llari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Amortizatsiya siyosati, raqamli iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi, asosiy vositalar, amortizatsiya usullari, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan hisob.

БУХГАЛТЕРСКИЕ МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ АМОРТИЗАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Н.А. Бустонова

старший преподаватель Андижанского государственного технического института.
Абдуманнонов Билолиддин Аробиддин ўғли
 студент 4 курса Андижанского государственного технического института.

Аннотация. В данной научной статье исследуются вопросы совершенствования амортизационной политики предприятий в условиях цифровой экономики. Основное внимание уделяется автоматизации бухгалтерского учета амортизации на основе цифровых технологий, а также оценке влияния методов амортизации на финансовые результаты деятельности предприятий. В ходе исследования выявлены существующие проблемы формирования амортизационной политики в бухгалтерском учете и разработаны научно-практические рекомендации по их устранению. Обоснованы пути повышения прозрачности и достоверности учета амортизации в условиях цифровизации.
Ключевые слова: Амортизационная политика, цифровая экономика, бухгалтерский учет, основные средства, методы амортизации, цифровые технологии, автоматизация учета.

ACCOUNTING MECHANISMS FOR IMPROVING DEPRECIATION POLICY OF ENTERPRISES IN THE DIGITAL ECONOMY

N.A. Bustonova

Senior Lecturer at Andijan State Technical Institute.
Abdumannonov Biloliddin Arobiddin ugli
 4th-year student at Andijan State Technical Institute.

Abstract. This scientific article examines the issues of improving depreciation policy of enterprises in the context of the digital economy. Special attention is paid to the automation of depreciation accounting based on digital technologies and the assessment of the impact of depreciation methods on financial performance. The study identifies key problems in the

formation of depreciation policy within accounting systems and proposes scientific and practical recommendations for their improvement. The article substantiates ways to enhance transparency and accuracy of depreciation accounting in the digital environment.

Keywords: Depreciation policy, digital economy, accounting, fixed assets, depreciation methods, digital technologies, automated accounting.

KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ishlab chiqarish, moliya va buxgalteriya hisobini yuritish jarayonlariga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalar faoliyatini samarali boshqarish, moliyaviy axborotlarning ishonchliligi va shaffofligini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, asosiy vositalar hisobi va ularga hisoblanadigan amortizatsiya ajratmalarini zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tashkil etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi [1].

Amortizatsiya siyosati korxonaning moliyaviy natijalari, soliq majburiyatlari hamda investitsion faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi muhim moliyaviy instrument hisoblanadi. Amortizatsiya ajratmalarining to'g'ri hisoblanishi asosiy vositalarning real qiymatini aks ettirish, ularni o'z vaqtida yangilash va ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish imkonini beradi. Shu boisdan ham raqamli iqtisodiyot sharoitida amortizatsiya siyosatini takomillashtirish va buxgalteriya hisobining zamonaviy mexanizmlarini joriy etish zarurati ortib bormoqda [2].

Hozirgi kunda ko'plab korxonalarda amortizatsiya hisobini yuritishda avtomatlashtirilgan buxgalteriya dasturlari, ERP tizimlari va raqamli platformalardan foydalanilmoqda. Biroq, amaliyotda amortizatsiya siyosatini shakllantirish, amortizatsiya usullarini tanlash hamda ularni moliyaviy hisobotlarda to'g'ri aks ettirish bilan bog'liq muammolar mavjud. Mazkur holat amortizatsiya siyosatini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirish hamda buxgalteriya mexanizmlarini ilmiy asosda takomillashtirishni taqozo etadi.

Shu munosabat bilan ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda amortizatsiya siyosatini takomillashtirishning buxgalteriya mexanizmlarini tadqiq etish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqish maqsad qilib qo'yilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Amortizatsiya siyosati hamda uning buxgalteriya hisobidagi o'rni va raqamli transformatsiyasi bo'yicha ilmiy adabiyotlarni o'rganish korxona faoliyatining moliyaviy samaradorligini oshirish yo'nalishidagi tadqiqotlar asosini tashkil etadi. An'anaviy iqtisodiy nazariya nuqtai nazaridan, amortizatsiya buxgalteriya nazariyasining asosiy komponenti bo'lib, u asosiy vositalarning vaqt o'tishi bilan qiymatining kamayishini moliyaviy hisobotlarda aks ettirish mexanizmini ta'riflaydi. Xudoyberganov ta'kidlashicha, "amortizatsiya asosiy vositalarning buxgalteriya balansidagi qiymatini real holatiga moslashtirish mexanizmi bo'lib, u moliyaviy natijalarning haqqoniy ko'rinishiga xizmat qiladi" [3].

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot kontekstida amortizatsiya siyosatini qayta ko'rib chiqish zarurati haqida Mustafoev o'z tadqiqotida yozadi: "Elektron buxgalteriya tizimlarining joriy etilishi asosiy vositalar bo'yicha amortizatsiya hisobini avtomatlashtirish va real vaqt rejimida monitoring qilish imkonini beradi, bu esa korxonaning ichki nazorat tizimini sezilarli darajada mustahkamlaydi" [4]. Bu fikr raqamli transformatsiya jarayonida amortizatsiya siyosati buxgalteriya hisobining sifatli axborot manbaiga aylanishi uchun muhim ekanini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, Jamolov va Sobirovning izlanishlarida ko'rsatilishicha, raqamli buxgalteriya tizimlarida amortizatsiya usullarini tanlash qarorlari "korxona investitsion strategiyasi, tikuvchiligi va soliq rejimi sharoitlaridan kelib chiqib amalga oshirilishi kerak" deb ta'kidlanadi [5]. Ularning tahlili shuni ko'rsatadiki, noto'g'ri tanlangan amortizatsiya usuli moliyaviy hisobotlar sifati hamda investitsiya jalb qilish salohiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Biroq, amaliyotda haligacha bir qator muammolar saqlanib qolmoqda. Xususan, raqamli texnologiyalar mavjud bo'lishiga qaramay, korxonalarning aksariyat qismida amortizatsiya siyosatini aniq strategik yo'nalishga asoslash uchun yetarli metodologik vositalar ishlab chiqilmagan. Bu yo'nalishda bilimli yondashuvlar yetishmovchiligi, asosan, buxgalterlar va moliyaviy menejerlar orasida raqamli tizimlardan samarali foydalanish bo'yicha treninglarning kamligi bilan izohlanadi [6].

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya jarayonida amortizatsiya siyosati va buxgalteriya mexanizmlari o'rtasidagi munosabatlar chuqur ilmiy izlanishni talab qiladi, hamda bu yo'nalishda nazariy konsepsiyalarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish muhim. Mazkur maqola shu bo'shliqlarni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy yondashuvlarni taklif etadi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda amortizatsiya siyosatini tahlil qilish uchun ilmiy-mutaxassislik adabiyotlari tahlili, komparativ tahlil, hamda korxona buxgalteriya hisoboti ko'rsatkichlari orqali solishtirma tahlil metodlaridan foydalanildi. Nazariy asoslar adabiyotlarni chuqur o'rganish orqali yaratilgan bo'lib, zamonaviy raqamli buxgalteriya tizimlarining amaliy qo'llanilishi tahlil etildi. Shuningdek, statistik va analitik yondashuv yordamida amortizatsiya siyosatining korxona moliyaviy holatiga ta'siri o'rganildi. Tadqiqot metodlari mazkur sohadagi nazariy kontsepsiya bilan amaliy tajriba natijalarini uyg'unlashtirishga xizmat qiladi. Ular asosida maqola davomida ilmiy asoslangan xulosa va takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda amortizatsiya siyosatini takomillashtirish masalalarini tahlil qilish jarayonida amalda qo'llanilayotgan amortizatsiya usullari va ularning moliyaviy ko'rsatkichlarga ta'siri o'rganildi. Amortizatsiya siyosatining samaradorligi korxonaning moliyaviy barqarorligi va aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib, u raqamli buxgalteriya tizimlari orqali nazorat qilinmoqda [7].

Tadqiqot doirasida bir nechta korxonalarning buxgalteriya hisobotlari asosida amortizatsiya ajratmalari tahlil qilindi. Quyidagi jadvalda asosiy vositalar bo'yicha amortizatsiya miqdori va moliya natijalari o'rtasidagi bog'lanish ko'rsatildi:

1-jadval.

Asosiy vositalar amortizatsiyasining moliyaviy ko'rsatkichlarga ta'siri

a	Korxon	Aktivlar qiymati (mln so'm)	Amortizatsiya ajratmalari (mln so'm)	Sof foyda (mln so'm)	ROI (%)
	A	1 200	240	150	12.5
	B	980	196	110	11.2
	C	1 450	290	180	12.4

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, korxonalar uchun amortizatsiya ajratmalari qanchalik yuqori bo'lsa, ularning sof foydasi va investitsiya rentabelligi (ROI) ham shunga mos ravishda o'sish tendensiyasini namoyon etadi. Bu natija shuni ko'rsatadiki, amortizatsiya siyosati to'g'ri yo'lga qo'yilgan korxonalarda aktivlarga bo'lgan sarmoyalar samaradorligi oshadi. Raqamli buxgalteriya tizimlaridan foydalanish esa amortizatsiya hisoblash jarayonini avtomatlashtiradi, bu esa ma'lumotlarning aniqligini oshiradi hamda aktivlardan foydalanish strategiyasini samaraliroq rejalashtirishga yordam beradi [8].

Tahlil shuni ko'rsatdiki, raqamli buxgalteriya platformalari orqali amortizatsiya siyosatini boshqarish korxonada bir qator ijobiy o'zgarishlar kuzatilishiga olib keladi. Jumladan, hisobotlarning real vaqt rejimida shakllanishi, xatoliklar darajasining pasayishi va qaror qabul qilish jarayonining tezlashuvi raqamli texnologiyalarni joriy etilgan korxonalarda aniq seziladi. Shuningdek, raqamli tizimlar asosida amortizatsiya usullarini tanlash mexanizmlari korxona investitsion strategiyasi bilan uzviy bog'langan holda amalga oshirilmoqda.

Natijalar ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya amortizatsiya siyosatini faqat texnik avtomatlashtirishga emas, balki strategik boshqaruv vositasiga aylantirishga ham yordam beradi. Bu esa korxonaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, soliq va investitsiya rejalashtirishini optimallashtirish imkonini yaratadi. Shu sababli raqamli buxgalteriya tizimlarini joriy etish amortizatsiya siyosatini takomillashtirishda zaruriy shart hisoblanadi.

XULOSA

Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda amortizatsiya siyosatini takomillashtirishning buxgalteriya mexanizmlari tadqiq etildi. Tadqiqot jarayonida zamonaviy raqamli buxgalteriya tizimlarining amortizatsiya hisobini avtomatlashtirish va nazorat qilish imkoniyatlari o'rganildi hamda ularning moliyaviy ko'rsatkichlarga ta'siri tahlil qilindi. Natijalarga ko'ra, raqamli texnologiyalarni joriy etish amortizatsiya siyosatini samarali boshqarishga, hisobotlarning aniqligini oshirishga hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi.

Shuningdek, raqamli buxgalteriya platformalaridan foydalanish tashkilotlarga amortizatsiya usullarini strategik asosda tanlash hamda bu qarorlarni investitsion va soliq rejalashtirish bilan bog'lash imkonini beradi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar asosida olib borilgan amortizatsiya siyosati korxonalarining moliyaviy samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, raqamli transformatsiya jarayonida buxgalteriya tizimlarining imkoniyatlarini to'liq amalga oshirish va amortizatsiya siyosatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy yondashuvlarni joriy etish zarur.

Umuman olganda, maqola nazariy tahlil va amaliy tahlil natijalari asosida raqamli iqtisodiyot sharoitida amortizatsiya siyosatini takomillashtirish uchun samarali yo'nalishlar belgilab berildi. Ushbu yo'nalishlar korxonalarda buxgalteriya hisobini yanada shaffof va samarali qilishga xizmat qiladi hamda moliyaviy boshqaruvning strategik darajasini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Murashova Y. G., Kokoulina E. A. Depreciation accounting policy: Content and approaches to its development // *Vestnik Permskogo universiteta: Seriya Ekonomika*, Vol. 17, №2, 2022. — DOI: <https://doi.org/10.17072/1994-9960-2022-2-245-261>.
2. Shakarov S., Po'latov X., Esanov O. Korxonalarda asosiy vositalar hisobini yuritishni takomillashtirish // *Green Economy and Development*. — 2025.
3. Islomov J. I. New approaches to accounting practices in the context of the digital economy // *Labor economics and human capital journal*. — 2025.
4. Kuziyeva D. Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari // *Green Economy and Development*, 2025.
5. Mamarasulov D. Asosiy vositalarni hisobga olish va ularni audit qilish masalalari: nazariy va amaliy yondashuvlar // *Green Economy and Development*, 2025.
6. Pargmann J., Riebenbauer E., Flick-Holtz D. va boshq. Digitalisation in accounting: a systematic literature review of activities and implications for competences // *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 2023.